

STATE OF THE ART

EN STATUS OVER FØRSKOLEFORSKNINGEN

Den nyeste førskoleforskning kan sige en del om, hvad der kendetegner god kvalitet i daginstitutionerne. Men den kan ikke sige meget om, hvordan man skaber udvikling og kvalitet i en institution, hvor kvaliteten er ringe. Kortlægning af førskoleforskningen efterlyser viden om forandrings- og udviklingsprocesser.

Af Peder Holm-Pedersen / Foto: istockphoto

De danske daginstitutioner står midt i store omvæltninger. De traditionelle kerneydelser er under forandring, den pædagogiske faglighed og identitet bliver bestandigt udfordret af nye krav og opgaver, og velfærdsstatens rammebetingelser for det pædagogiske arbejde ændrer løbende karakter. Det eneste stabile i dette scenarium synes at være de håndfaste krav til daginstitutionerne om at levere høj kvalitet og udvikle sig i takt med tiden.

Og hvem kan hjælpe daginstitutionerne med at indfri de krav? En af aktørerne skulle gerne være førskoleforskningen. Men kan den det?

Det giver en netop publiceret kortlægning af skandinavisk førskoleforskning indblik i. Udgivelsen med den 'mundrette' titel: Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2008 i institutioner for de 0-6 årige (førskolen) er udarbejdet af Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning ved DPU, Aarhus Universitet. Det er tredje år, den

udarbejdes, og resultatet er et samlet state of the art for førskoleforskningen, idet folkene bag den seneste udgave har indsamlet og vurderet al førskoleforskning, der er blevet publiceret i Skandinavien i 2008.

Lektor Bente Jensen, Institut for Læring, DPU, Aarhus Universitet, har været med til at udarbejde kortlægningen. Hun siger: "I de 52 videnskabelige undersøgelser, vi har kortlagt, er der en masse værdifuld forskningsbaseret viden. Det ville selvsagt være et kvalitetsløft at få omsat meget af den viden i praksis. Problemet er 'bare', at der ikke er megen viden at hente i forskningen, om hvordan det kan gøres. Forskningen er stort set tavs, når det kommer til, hvordan man skaber udvikling og inddrager forskningsbaseret viden i praksis."

MAKROPERSPEKTIVET MANGLER

Men hvad handler den aktuelle forskning så om? Igennem de tre år, kortlægningerne er blevet udarbejdet, kan man registrere tre tilbagevendende hovedtemaer. Det ene tema handler om leg, læring og omsorg. Det andet om udsatte børn, det vil sige om sociale forskelle og marginalisering. Og det tredje om pædagogerne, deres identitet og faglighed.

Ifølge Bente Jensen er det fælles for alle tre emner, at forskningen kan fortælle en hel del om livet i de danske daginstitutioner på det, hun kalder mikroniveauet. Men når det handler om, hvordan det ser ud på makroniveau, fortæller forskningen noget mindre. Og desværre slet ingenting om relationen mellem de to niveauer. Bente Jensen forklarer det med eksempel fra emnet om social udsathed:

"Vi ved efterhånden en del om, hvordan relationerne mellem børn og voksne og børnene imellem fungerer, og hvordan de forskelle, som børnene kommer med af social, kulturel, etnisk og økonomisk art, udspiller sig i de relationer. På mikroniveau ved vi, hvad der fungerer, og hvad der ikke

fungerer så godt i forhold til daginstitutioners betydning for socialt udsatte børn."

Det ved man fra de mange etnografiske studier, casestudier og interviewundersøgelser, som forskningen i social udsathed er så rig på. I den type forskning analyserer forskeren typisk bestemte aspekter af livet i en daginstitution på baggrund af empirisk materiale indsamlet i en enkelt eller to institutioner. Men den type forskning giver ifølge Bente Jensen ikke evidensbaseret viden – hverken i forhold til den enkelte institution eller på nationalt plan.

"Vi ved ikke nok om, hvordan mikroprocesserne slår igennem på langt sigt og på makroniveau. Fra international forskning har vi for eksempel grund til at antage, at daginstitutionerne rent faktisk kan være med til at bryde negativ social arv. Men i kortlægning

af den skandinaviske forskning fra 2008 finder vi studier, der angiver det modsatte: at daginstitutioner som helhed ikke bryder den sociale arv, men i stedet reproducerer og måske ligefrem producerer sociale forskelle. Så her er modstridende resultater, der må undersøges nærmere. Den form for forskning, som kan skabe evidens for daginstitutioners effekter i relation til udsatte børn, er ikke fundet i kortlægningen fra 2008. Vi har ikke evidensbaseret viden om, hvad der virker. At få den form for viden kræver nogle helt andre og større typer af forskningsindsatser, der kombinerer forskellige metoder og perspektiver. Det er noget af det, kortlægningen giver anledning til at efterlyse."

NÅR DER SKAL SKRUES PÅ KNAPPER

En anden efterlysning, man kan læse i kortlægningen, omhandler manglende viden om

sammenhængen mellem mikro- og makroniveau.

"Vi ved alt for lidt om, hvordan de rammebetingelser, som velfærdssamfundet stiller til rådighed, indvirker på det konkrete pædagogiske arbejde – for eksempel med at skabe bedre kvalitet i dagtilbud, der fremmer indsatsen for socialt udsatte børn."

Mange undersøgelser peger på, at de sociale forskelle reproduceres i daginstitutionerne, fordi kulturen i institutionerne i høj grad er præget af den danske middelklasses værdier og omgangsformer. Så selvom pædagogerne gør, hvad de kan for at inkludere alle, kan kulturen komme til at fungere ekskluderende i forhold til de børn, der falder uden for middelklassenormen. Men hvilke faktorer har indflydelse på den slags processer?

"Det ved vi ikke særligt meget om. Men et norsk studie viser for eksempel, at pædagoger, der føler sig presset i dagligdagen, hurtigere slår over i en meget normativ tone, der langt fra fremmer de inkluderende bestræbelser. Derfor ville det være oplagt at se nærmere på sammenhængen mellem de rammebetingelser, som er med til at presse >>>



FAKTA

Siden 2008 har Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning hvert år udarbejdet en kortlægning af den skandinaviske førskoleforskning. Det første år drejede det sig om al den forskning, der blev publiceret i 2006, året efter om forskningen i 2007, og i år er det således forskningen, der blev publiceret i 2008. I kortlægningen sammenfattes de vigtigste resultater og implikationer af forskningen, og der peges på områder, hvor der kunne være behov for yderligere forskning.

Læs mere:

www.dpu.dk/clearinghouse

pædagogerne, og hvordan det kommer til udtryk i praksis på mikroniveau. Ellers ved vi ikke, hvilke knapper der skal skrues på for at fremme kvalitet og forbedre praksis.”

HERRE I EGET HUS

Men når det kommer til viden om at forandre og udvikle praksis, ja, så kommer vi også til det allerstørste hul i den forskningsbaserede viden.

”Reel viden, der baserer sig på en teori om og empiriske studier af forandringsprocesser, er totalt fraværende. Vi ved med andre ord en del om, hvad der kendetegner god kvalitet i daginstitutionerne, men ingenting om



BENTE JENSEN

Bente Jensen er lektor ved Institut for Læring, DPU, Aarhus Universitet, forsker i daginstitutioners betydning i relation til social arv, udsatte børn, tidlig indsats ud fra et perspektiv om organisatorisk læring og innovation. Hun er en del af reviewgruppen ved Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, der udarbejder kortlægningen.

www.dpu.dk/om/bj

hvordan vi skaber god kvalitet, hvis den ikke allerede er der. Der er behov for forskning, der ikke kun er interesseret i at beskrive og forstå, men også at forklare og forandre de skandinaviske daginstitutioner.”

Et af de allerstørste aktuelle problemer, som Bente Jensen peger på i forbindelse med udvikling af praksis, er, at pædagogerne føler sig sat til vægs af de mange krav om forandring.

”Og det kan jeg sådan set godt forstå. Pædagoger har de seneste år fået smidt en dyne af krav, regler og nye opgaver i hovedet. Men det nytter ikke noget, at pædagogerne bliver gjort til – eller gør sig selv til – passive objekter for udviklingen. Derfor må vi også spørge, hvad pædagogerne selv kan gøre i mødet med alle de krav. Hvordan kan de kvalificere sig, så de evner at agere som handlekraftige aktører, der bidrager aktivt til forandringsprocesserne?”

Og det er ikke en opgave, der alene er løst med flere ressourcer.

”Jeg anerkender, at den nødvendige udvikling også kræver tid og flere ressourcer. Det vil sige rammebetingelser, der gør det muligt at udvikle daginstitutionerne indefra. Men det er nødvendigt at supplere kravet – ’send flere penge’ – med nogle ordentlige bud på, hvordan pengene skal bruges. For skal pædagogerne igen blive herre i eget hus, er der brug for forskningsbaseret viden – dels viden om hvad der virker, og dels viden om hvordan pædagogerne selv udvikler og skaber kvalitet i daginstitutionen, så den modsvarer tidens udfordringer.”

BENTE JENSEN KORT OM HOVEDTEMAERNE FOR DEN SKANDINAVISKE FØRSKOLEFORSKNING:



Om leg, læring og omsorg:

”Det er værd at hæfte sig ved, at daginstitutionens traditionelle kerneydelser, leg og omsorg kun er genstand for ganske få undersøgelser. Kun tre undersøgelser har legen som selvstændigt emne og slet ingen har omsorg i centrum.

Det afspejler den generelle forandring i samfundets syn på børneinstitutionernes funktioner. De ses ikke længere som en erstatning for familiens pasning og omsorg, men som en del af uddannelsessystemet med læreplaner og fokus på barnets færdigheder og kompetencer.”

Om udsatte børn, social arv:

”Det er tydeligvis også blevet et ’hot’ emne for forskningen. Tidligere var det en problemstilling, man primært diskuterede i forhold til folkeskolen – det var dér den negative sociale arv skulle brydes. Men det er i høj grad også blevet en opgave for daginstitutionerne. På lige fod med omsorg, leg og læring er det nu også en formu-

ret opgave for daginstitutionerne, at de skal bryde den negative sociale arv.”

Om de professionelle faglighed og identitet:

”På niveau med de forrige år var der i 2008 25 undersøgelser i Skandinavien, der havde fokus på det pædagogiske personale – det er langt flere, end de undersøgelser der har børnene selv i centrum. På trods af forskelle undersøgelserne imellem peger alle undersøgelserne på, at pædagogerne står over for store udfordringer, og alle efterspørger som svar på udfordringerne ny viden, mere uddannelse og bedre organisation og ledelse. Som noget nyt har en del af forskningen i 2008 – 15 studier i alt – også rettet sin opmærksomhed imod ledelse og kommunalforvaltning. Det synes logisk, at de mange store omstruktureringer inden for velfærdsstaten også har fået forskningen til at kigge nærmere på de aspekter.”

